

глибокий аналіз існуючих систем управління витратами допоможе зайняти провідне місце серед конкурентів.

А.І. Стагній, Т.О. Степанова вважають, що на сучасних українських підприємствах найдоцільніше використовувати АВС-аналіз, бо у результаті впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, тотальної автоматизації і механізації виробництва частка прямих витрат у собівартості постійно знижується. Тобто стає зрозумілим, що для сучасного підприємства характерним має стати пошук шляхів управління не стільки прямими, а накладними витратами. А це ефективно та раціонально може бути здійснено за допомогою АВС-аналізу. Але все ж таки підприємство має самостійно обрати систему, яка буде найефективнішою для його виду і напрямів діяльності. Як каже народна мудрість: скільки існує людей, стільки існує думок. Але річ в тім, що ті досвідчені спеціалісти, які пройшли практику ефективного управління витратами, мають зосередити свої зусилля на виході вітчизняних підприємств із кризового становища. Чим далі підприємці будуть приховувати витрати, тим швидше падатимуть у прірву збитковості.

Досвід найбільш процвітаючих в області якості та продуктивності американських фірм показує, що витрати на підвищення кваліфікаційного та освітнього рівня працівників – найефективніший вид капіталовкладень, найоптимальніша інвестиційна політика, а зовсім не тягар для бюджету корпорацій.

На відміну від такого підходу керівники, які продовжують дотримуватися традиційних підходів до організації виробництва, вважають, що поки їхні підприємства не настільки багаті, даремно витрачати кошти на освіту. Вони навіть не в змозі зрозуміти того факту, що при такому відношенні вони ніколи не стануть багатшими.

Висновки

Отже, при використанні зарубіжного досвіду лідируючих компаній Японії і США варто врахувати системи управління витратами та підвищити кваліфікаційно-освітній рівень вітчизняного персоналу. Це стане поштовхом до успішного функціонування підприємства в ринковому середовищі, налагодження виробництва конкурентоспроможної продукції та звісно ж отримання такого довгоочікуваного прибутку, що дозволить мінімізувати витрати без погіршення якості продукції.

Список використаних джерел

1. Бойко Є.І. Удосконалення системи управління на підприємстві // Є.І. Бойко, О.А. Лоза // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008, вип. 18.6. – С. 139–141.
2. Влюсюк Г.В. Аналіз та оцінка існуючих систем управління витратами // Держава та регіони. – №6. – 2009. – С. 78–79.
3. Грецак М.Г., Коцюба О.С. Управління витратами: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисциплін. [Текст] – К.: КНЕУ, 2002. – 131 с.
4. Давидович І.Є. Управління витратами: [навч. посібн.] / Давидович І. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 319 с.
5. Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління витратами: навч. посіб. // Київ: «Центр учбової літератури», 2011. – С. 316.
6. Кальєніна Н.В. Інструментарій системи управління витратами підприємства // Класичний приватний університет, 2011, №1. – 230 с.
7. Качалай В.В. Кайдзен-костинг: досвід і перспективи впровадження на промислових підприємствах України // Бізнес Інформ. – 2013. – №8. – С. 273–277.
8. Меренкова Л.О. Управління витратами підприємства в ринковій економіці: автореферат канд. екон. наук: 08.06.01 / Харківський держ. економічний ун-т. – Х., 2003.
9. Московчук А.Т., Ліщук В.І., Московчук І.О. Аналітичне забезпечення управління витратами / А.Т. Московчук, В.І. Ліщук, І.О. Московчук // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.archive.nbuu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En_em/2008_5_2/Zbirkn_EM_08_2_42.pdf
10. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: монографія. – К.: Вид-во УБСНБУ, 2008. – 219 с.
11. Пилипенко О.О. Управління витратами на сучасних підприємствах // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №12(67). – С. 8–11.
12. Рижикова Н.І., Накісько О.В. Управління витратами: навчальний посібник. – Харків: ХНТУСГ, 2013. – 198 с.
11. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства: навч. посібн. – К.: Центр учбов. літ-ри, 2006. – 120 с.
13. Цимбалюк Л.Г., Скригун Н.П. Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва, як основа зменшення ціни товару / Л.Г. Цимбалюк, Н.П. Скригун // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – №3(15). – С. 88–95.
14. Шандора Н.В. Створення ефективної системи управління витратами підприємства // Фінанси України. – 2003. – №7. – С. 97–101.

О.А. АБАЗІНА,
аспірант кафедри фінансів, обліку і аудиту, Інститут економіки та менеджменту Національного авіаційного університету

Формування економічного механізму енергозбереження на авіатранспортних підприємствах

У статті розглянуто сутність, умови формування та закономірності функціонування економічного механізму енергозбереження на авіатранспортних підприємствах України, обґрунтовані критерії оцінки ефективності його дії.

Ключові слова: енергозбереження, енергоспоживання, енергоефективність, енергія з відновлюваних джерел, енергоносії, економічний механізм, авіатранспортні підприємства.

О.А. АБАЗІНА,
аспірант кафедри фінансов, учета и аудита, Институт экономики и менеджмента Национального авиационного университета

Формирование экономического механизма энергосбережения на авиатранспортных предприятиях

В статье рассмотрены суть, условия формирования и закономерности функционирования экономического механизма энергосбережения на авиатранспортных предприятиях Украины, обоснованы критерии оценки эффективности его действия.

Ключевые слова: энергосбережение, энергопотребление, энергоэффективность, энергия из возобновляемых источников, энергоносители, экономический механизм, авиатранспортные предприятия.

O.A. ABAZINA,

postgraduate student, Institute of economics and management, National aviation university

Formation of the economic mechanism of energy saving in air transport enterprises

The article considers the essence, conditions of the formation and patterns of the functioning economic mechanism of the energy conservation in the Ukrainian air transport enterprises, criteria for evaluating the effectiveness of its actions are grounded.

Keywords: energy saving, energy consumption, energy efficiency, renewable energy, energy sources, economic mechanism, air transport enterprises.

Постановка проблеми. Головним джерелом енергії у світі є органічні палива, запаси яких обмежені. На думку багатьох експертів, при їх інтенсивному видобутку і споживанні в умовах сучасного світу ці запаси будуть вичерпані (нафти залишилося приблизно на 40 років, природного газу – на 65 років).

Глобальною проблемою є пошук нових джерел енергії та шляхів економії паливно-енергетичних ресурсів. Світова практика показує, що енергозбереження є найбільш дешевим та екологічно чистим джерелом енергії.

Незважаючи на наявність значного потенціалу відновлюваних джерел енергії і альтернативних видів палива, їхнє використання активно не розвивається через відсутність діючого механізму їх одночасного застосування в системі енергозбереження з традиційною енергетикою, відсутністю важелів стимулювання попиту на екологічно чисті енергоносії та збільшення їх застосування підприємствами. Ця проблема стає все більш актуальною і потребує подальшого дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам підвищення енергоефективності вітчизняного виробництва країни з боку науковців приділяється значна увага. Дослідженню інституціональних основ переходу до енергоефективної економіки присвячені наукові праці О.М. Суходолі, Б.Є. Кваснюка, В.Е. Ліра, У.Є. Письменної, В.О. Баранніка, В.О. Точиліна, Г.Г. Бурлаки, В.Г. Бурлаки, Р.В. Шерстюка та інших. Разом із тим в економічному дослідженні не розглядаються механізми енергозбереження в умовах підприємств, у тому числі авіаційного транспорту.

Метою статті виступає обґрунтування сутності економічного механізму енергозбереження на авіатранспортних підприємствах (АТП), умов виникнення, виявлення закономірностей його формування та визначення критеріїв ефективності дії.

Виклад основного матеріалу. Безперервне зростання світового споживання первинних енергоносіїв в умовах обмежених потенційних запасів (нафти залишилося на 40 років, а природного газу на 65 років) вказує на необхідність підвищення енергетичної ефективності країн.

На період до 2030 року прогнозовані середньорічні темпи зростання споживання природного газу становитимуть 2,4%, питома вага природного газу у світовому енергоспоживанні зросте з 23% у 2000 році до 28% у 2030 році [1].

Зниження обсягу споживання енергії можливо досягнути шляхом більш ефективного її використання. Реалізація планів щодо збільшення енергоефективності країни вимагає поглиблення наукових досліджень та інституційної діяльності країни. В результаті – зниження енергоемності валового внутрішнього продукту (ВВП) та посилення екологічної

та енергетичної безпеки країни. Особливо ефективно проводиться політика енергозбереження в рамках країн Євро-союзу, де високий рівень залежності від імпорту енергоносіїв – 48,9%. Тому в країнах ЄС досягнутий один із найнижчих у світі рівень енергоемності ВВП – 0,16 т н.е. на \$1000 ВВП, у той час як аналогічний показник у країн – членів на вступ до ЄС становить 0,71%.

Результати аналізу тенденцій енергоспоживання в ЄС показали, що пріоритетним завданням на період до 2020 року є гарантоване, головним чином за рахунок імпорту, постачання нафтою та нафтопродуктами. Необхідними умовами для розв'язання цього завдання є інтеграція зусиль країн ЄС в області енергобезпеки, використання принципів диверсифікації постачальників нафтопродуктів, встановлення прогресивних нормативів запасів нафти і нафтопродуктів, раціонального транспортування нафти та інвестування видобутку нафти в інших країнах.

За прогнозом Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), енергетична політика, яка проводиться Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), у перспективі може призвести до зростання потреби в енергоресурсах та зниження емісії CO₂; збільшення різниці в енергоспоживанні на душу населення між промислово розвиненими країнами та країнами, що розвиваються; посилення впливу основних країн-виробників газу і нафти на ринку енергоносіїв; послаблення факторів, які впливають на зростання цін на енергоносії та зменшення кількості населення до 2030 року, яке не буде мати можливості постійно користуватися електроенергією (до 1,4 млрд.). Відповідно визначені частини різних країн у формуванні ресурсів споживання первинних енергоносіїв. У прогнозі також бачиться можливим значне зниження енергоемності валового національного продукту (ВНП), темпи зростання якого будуть перевищувати показники за останнє тридцятиріччя; середньорічні темпи приросту світового споживання первинних енергоносіїв на період 2000–2030 років становитимуть 1,7%, або 15,3 млрд. т н.е. у 2030 році, тобто будуть найменшими у порівнянні з рівнем 1970–2000 років (2,1%). У структурі прогнозованої потреби первинних енергоносіїв 90% збережеться за невідновлюваними джерелами енергії, на нафту прогнозується 40% загального енергоспоживання. Пріоритетне становище нафти пояснюється потребою в ній сектору економіки, який активно розвивається. Його частина в перспективі становитиме до 75% загального приросту потреби в нафті [1].

Питання енергозбереження для країн Заходу носять стратегічний характер. У зв'язку з цим для досягнення зазначеної мети відстежується показник енергетичної незалежності.

Економіки більшості країн стають взаємопов'язаними, особливо в області енергозбереження. Загострюється проблема енергонезалежності. Тому для пом'якшення можливих наслідків енергетичних криз, зокрема нафтового походження, багато країн, наприклад Австрія, енергонезалежність якої становила 31,6% у 2001 році, Італія (15,3%), Японія (20,0%), Іспанія (25,9%), Франція (50,0%), активно приступили до розробки альтернативних видів енергії. Багато експертів та керівництво Євросоюзу припускають, що до 2020 року частка альтернативних джерел енергії у загальносвітовому енергетичному балансі може становити приблизно 10%, а до 2050 року – до 50%. За оцінкою керівництва Євросоюзу, питома вага відновлюваних джерел енергії в загальному споживанні енергоресурсів буде зростати [1].

Унаслідок політики енергозбереження енергомідкість валового внутрішнього продукту в останнє десятиліття знизилася на 18%, у розвинених країнах – на 21–27%. Водночас у розвинених країнах зростання енергоефективності дозволило забезпечити до 60–65% економічного зростання. Ця тенденція у майбутньому буде зростати. Серед головних факторів, які обумовлюють стійкість економічних систем, Світовий банк називає еластичність попиту промислових підприємств на енергоносії завдяки впровадженню заходів з енергозбереження [2, 3].

Аналізуючи тенденції розвитку паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) у Російській Федерації, країнах ЄС і Западу, а також і в Україні, можливо зробити висновок про те, що природний газ і нафта були і залишаться фундаментом їхнього економічного зростання на найближчі 25–30 років.

Економіка України значно залежить від надійності поставок енергоносіїв, в основному природного газу та нафти, ціна на які та гарантованість поставок безпосередньо впливають на обсяги промислового виробництва країни. Україна 73–78% потреби у природному газі та 86% потреби у нафті забезпечує за рахунок імпорту. В Україні у 2005 році енергетична залежність від імпорту енергоносіїв становила 40,8% [4].

Важливою характеристикою енергоспоживання в Україні є обсяги та структура споживання первинних енергоносіїв. За 2001–2004 роки обсяги споживання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) в Україні зросли на 6,7%. У загальному споживанні частка нафти становила 12,2%, енергетиці – 13,8% та гідроенергії – 1,9%. Це свідчить про недосконалість структури ПЕК України, особливо у відношенні економічно необґрунтованого великого споживання природного газу, яке відповідно до «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» має зменшитися у 2030 році до 34,8%. З метою підвищення ефективності споживання енергетичних ресурсів передбачена реалізація ряду інновацій, що дозволить зменшити цей показник до 2030 року в 2,5 рази [4].

Необхідність розробки нової енергетичної політики обумовлена змінами у видобутку і придбанні деяких видів палива, а також змінами умов існування та розвитку паливно-енергетичного комплексу країни в цілому. Результати аналізу теперішнього стану ПЕК України свідчать про те, що дефіцит власних паливно-енергетичних ресурсів становить приблизно 50%, у той же час як енергоемність ВВП в Україні майже удвічі вище, ніж у промислово розвинених країнах, які витримали дві енергетичні кризи у період 70–80-х ро-

ків і розробили вірну стратегію розвитку своєї енергетики. Це свідчить про те, що необхідно не розвивати нові потужності енергопостачання, а проводити державною планомірну політику енергозбереження.

Підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів обумовлюється розвитком та вдосконаленням видобутку енергії і використанням палива.

Для забезпечення енергетичної безпеки країни необхідно розвивати ринок власних енергоносіїв шляхом впровадження відновлюваних джерел енергії, які стануть альтернативою хімічній сировині [5]. Виробництво і використання енергії з відновлюваних джерел енергії дозволить зменшити викиди парникових газів, а отже буде сприяти виконанню зобов'язань України відповідно до вимог Кіотського протоколу.

Прагнення України збільшити свій енергетичний потенціал за рахунок відновлюваних джерел енергії можна розглядати і як об'єктивну необхідність і, певним чином, як данину тенденціям у країнах Заходу, особливо в області моторного біопалива. Це вказує на те, що Україні слід використовувати свій біоенергетичний потенціал для зменшення енергозалежності. В той же час в умовах зростання цін на природний газ стає все більш необхідним використання рослинної біомаси для отримання теплової енергії [6]. Відповідно до Закону України «Про електроенергетику» біомаса – продукти, які повністю або частково складаються з речовин рослинного походження і можуть бути використані як паливо з метою перетворення енергії, яка в них є [7].

Діяльність по енергозбереженню має своє правове забезпечення. Аналіз енергоефективності проводиться на основі дослідження можливих варіантів економії енергії за рахунок заміни існуючих технологій та оцінок обсягів впровадження різних енергозберігаючих заходів та їх економічності.

Одним з основних міжнародних рамкових документів, який регулює питання розвитку енергетичних ринків та довгострокового енергетичного співробітництва в Європі, є Європейська енергетична хартія. Законодавче забезпечення виконання зобов'язань України відповідно до Договору до Енергетичної хартії має передбачати механізми доступу до енергетичних ринків України, створення і розвитку відкритих конкурентних енергетичних ринків, транзит енергоносіїв, захист інвестицій в енергетику, торгівлю енергетичними продуктами, вирішення спорів щодо міжнародних інвестицій та охорони навколишнього середовища [8].

Договір до Енергетичної хартії передбачає зобов'язання держав-членів полегшити транзит паливно-енергетичних ресурсів через свою територію відповідно до принципу свободи транзиту, як і підтримувати існуючі транзитні потоки. Однак це не зобов'язує жодну зі сторін надавати обов'язковий доступ для третіх сторін. Хартія також не зобов'язує країни надавати іноземним інвесторам доступ до своїх енергоресурсів, оскільки національний суверенітет над енергоресурсами є основоположним принципом хартії (ст. 18 Договору). Країни, які підписали цей договір, уже здійснили трансформацію енергоринків або знаходяться на різних стадіях такої трансформації. В електроенергетиці країн Європи обраний курс на створення пан'європейського інтегрованого енергетичного ринку до 2015 року, а це потребує загальних інвестицій в енергетичну інфраструктуру у розмірі приблизно 1 трлн.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

євро. Європейська комісія у 2010 році прийняла «Енергоінфраструктурний пакет» законодавчих документів, відповідно до якого значна частина інвестицій для розвитку енергетичної інфраструктури буде залучена шляхом створення Європейського фонду інвестицій в енергетичну інфраструктуру [8].

Україна та Європейський Союз у 2005 році підписали меморандум про взаєморозуміння щодо енергетичного співробітництва з метою підсилення безпеки енергопостачання та інтеграції України у внутрішній енергоринок ЄС. У 2006 році Україна отримала статус спостерігача в Енергетичному співтоваристві, а у 2007 році – офіційно схвалено її заяву на членство в цій організації. В Україні схвалено законодавство з енергоефективності та використання енергії з відновлюваних джерел енергії. Україна та Єврокомісія домовилися про створення спільного проекту за участю Міжнародного агентства з атомної енергетики для оцінки рівня безпеки українських атомних електростанцій. Було створено «План дій Україна–ЄС». Питання енергетичного співробітництва включають завдання щодо інтеграції енергетичних ринків, активізації дій для входження України до Енергетичної спільноти, інтеграції енергосистеми у центральноєвропейську енергетичну мережу, створення стратегічних запасів нафти з метою безпеки енергопостачання [6, 10].

У 2010 році Україна стала членом Енергетичного співтовариства та, зокрема, зобов'язалася внести зміни до національного законодавства в питаннях екологічних нормативів діяльності підприємств енергетики. Вимоги були включені до Національного плану дій України на 2012 рік і частково реалізовані у проектах відповідних регуляторних та нормативних документів. Реалізація задекларованих нововведень повинна зумовити трансформацію внутрішнього енергоринку та умов зовнішньої торгівлі, проте особливості кожного конкретного ринку енергії визначатимуть швидкість і напрямки цих змін [8].

У рамках участі в Енергетичному співтоваристві Україна взяла на себе зобов'язання щодо імплементації: 1) Директиви 2003/30/ЄС стосовно сприяння використанню біопалива та інших відновлюваних видів палива для транспорту; 2) Директиви 2001/77/ЄЕС стосовно сприяння використанню електроенергії, виробленої за допомогою відновлюваних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії.

У межах цих зобов'язань Україні необхідно:

- розробити національні індикативні цільові показники споживання електроенергії з відновлюваних джерел енергії та запровадити моніторинг наслідків використання біопалива із урахуванням динаміки забруднення навколишнього середовища;

- проводити інформаційну політику щодо переваг використання біопалива та інших видів відновлюваних енергетичних ресурсів;

- забезпечити урядові гарантії пріоритетного доступу до мережі електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії;
- вдосконалити законодавчо–нормативне середовище для виробників електроенергії з відновлюваних джерел [9].

Перевагами від підписання Угоди для ринку енергетики з відновлюваних джерел енергії є:

- сприяння розвитку науково–технічного співробітництва у сфері відновлюваних джерел енергії та обміні інформацією з метою розвитку та удосконалення технологій у сфері ви-

робництва екологічно чистої енергії, її транспортування, постачання та споживання, відповідно до встановлених принципів, визначених, зокрема, в Угоді про співробітництво в галузі науки і технологій між ЄС та Україною;

- активізація застосування заходів щодо інформування споживачів енергії відносно переваг відновлюваних джерел енергії та отримання споживачами більш широкого доступу до енергетичних ресурсів, включаючи найбільш вразливі верстви населення;

- адаптація європейських норм із сертифікації та стандартизації обладнання, проміжної та кінцевої продукції, нормативів її виробництва та постачання кінцевому споживачу, комерційному та технологічному розвитку ринку відновлюваних джерел енергії України [9].

Угодою про асоціацію підтверджуються зобов'язання України щодо імплементації директив ЄС з енергетики, що формують системну основу для реформування ринку газу в Україні за європейським зразком. Реалізація відповідних реформ спричинить трансформацію внутрішнього ринку природного газу та умов зовнішньої торгівлі. Положення директивних документів спрямовані на забезпечення основних принципів функціонування ринку природного газу [9].

Результати аналізу програмних і стратегічних документів ЄС показують, що вагомою підставою і критерієм розвитку споживання енергії з відновлюваних джерел енергії в країнах ЄС є їх екологічні характеристики та кількісна оцінка скорочення викидів вуглекислого газу в атмосферу [8].

Підвищення енергетичної безпеки та ситуація, що склалася в забезпеченні підприємств авіаційного транспорту України природним газом, можуть бути вирішені завдяки використанню енергії з відновлюваних джерел енергії та за рахунок здійснення енергозберігаючих заходів. Це вимагає обґрунтування умов формування економічного механізму енергозбереження в авіатранспортних підприємствах.

Специфіка АТП як споживачів енергоресурсів пов'язана з їх участю в процесі економічної взаємодії з підприємствами інших галузей національної економіки, наприклад, сільськогосподарськими та підприємствами лісового господарства. У напрямі використання авіації в сільському і лісовому господарствах літаки і вертольоти застосовуються (не на комерційних умовах) для розпилення добрив, засобів боротьби зі шкідниками, гасіння пожеж, організації профілактичних заходів тощо. Варто відзначити, що при цьому літальні апарати не перестають залишатися забруднювачами навколишнього середовища, оскільки використовують традиційне паливо, яке забруднює атмосферу. Для посилення екологічної безпеки та активізації енергозбереження в АТП доцільно використовувати, особливо для потреб малої авіації, палива біологічного походження. Технічні розробки та обґрунтування вже використовуються не тільки в експериментальному порядку.

Однак вказаний вид енергозбереження не має масового використання на авіатранспорті, що пояснюється відсутністю економічного механізму.

Економічний механізм енергозбереження в авіатранспортних підприємствах – це інтегрована сукупність методичних, інструментарних та інституційних елементів забезпечення енергобезпеки АТП у діючих зовнішньому та внутрішньому середовищах його функціонування.

Умовами формування даного механізму виступають:

- наявність правового поля діяльності по енергозбереженню;
- наявність технічних розробок технологій енергозбереження.

Закономірності формування економічного механізму енергозбереження в АТП:

- економічна доцільність та вигідність використання енергозберігаючих технологій;
- дефіцит енергоресурсів;
- комерційна зацікавленість АТП у використанні дешевих альтернативних енергоресурсів;
- посилення екологічної безпеки господарської діяльності АТП.

На основі наведених закономірностей визначені такі критерії ефективності дії економічного механізму:

- 1) зниження рівня енергозалежності АТП;
- 2) приріст рентабельності діяльності АТП;
- 3) абсолютна та відносна економія енергетичних витрат;
- 4) зменшення суми податкових платежів;
- 5) зниження величини екологічного збитку.

Висновки

Таким чином, енергозбереження як вид економічної діяльності, пов'язаної з управлінням ресурсами підприємств, здійснюється на основі функціонування відповідного механізму. Наявність умов та об'єктивних закономірностей формування економічного механізму енергозбереження в АТП обумовлює необхідність розробки методичних підходів до забезпечення розвитку енергоефективного авіаційного транспорту в Україні. Зокрема, складовими елементами економічного механізму є методи стимулювання та діяльності з енергозбереження в АТП.

Список використаних джерел

1. Нефть и газ в современной экономике / Бурлака Г.Г., Поп Г.С.: НАН України; Ін-т біоорганічної хімії та нефтехімії; под ред. Н.С. Герасимчука. – К., 2004. – 296 с.
2. Лір В.Е., Письменна У.Є. Економічний механізм реалізації політики енергоефективності в Україні / В.Е. Лір, У.Є. Письменна; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 208 с.: табл., рис.

3. Ukraine Economic Update. – World Bank. – 2006. – November; Impact of Gas Price Increase on the Economy of Ukraine in 2007. – SigmaBleyzer/ The Bleyzer Foundation. – 2006. – November.

4. Шерстюк Р.В. Механізм інноваційного розвитку нафтогазового комплексу: Монографія / Під ред. Г.Г. Бурлаки. – К.: «Освіта України», 2006. – 218 с.

5. Шубравська О. Біоекономіка: аналіз світового розвитку та передумови для становлення в аграрному секторі економіки України. – Економіка України. – № 10 (587), 2010. – С. 63.

6. Трипольська Г.С. Агробіоенергетичний ринок України: монографія / Г.С. Трипольська; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 264 с.: табл., рис.

7. Закон України «Про електроенергетику» Верховна рада України, Закон від 16.10.97. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр>

8. Ринки реального сектора економіки України в інституціональній середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція/за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 552 с.: табл., рис.

9. Можливості і застереження щодо наслідків уведення в дію положень Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною: наук. доп. / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НААНУ Т.О. Осташко, д-ра екон. наук В.О. Точиліна; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2013. – 98 с.

10. European Union. External Action. Ukraine. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://eeas.europa.eu/>

11. Сняк Ю.В. Энергосбережение и экономический рост // Проблемы прогнозирования, 1999. – №3. – С. 49–62.

12. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11.12.1997. Організація об'єднаних націй (ООН) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uarpravo.net/>

13. Договір до Енергетичної хартії та Заключний акт до неї. Протокол до Енергетичної хартії з питань енергетичної ефективності і суміжних екологічних аспектів від 17.12.94 [Електрон. ресурс] / Організація Об'єднаних Націй (ООН). – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/>

14. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 №1391–XIV [Електрон. ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

А.В. ЗАМРИГА,
здобувач, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Підприємництво як фактор стимулювання інноваційних процесів в аграрному секторі

У статті досліджено сутність поняття «підприємництво», наводяться основні позиції з даного питання різних вчених. Розглянуто різні організаційні форми підприємництва, які представлені в аграрному секторі, та визначена їхня роль в інноваційному процесі. Запропоновано ряд заходів, які сприятимуть розвитку підприємництва в аграрному секторі.

Ключові слова: новаторство, підприємництво, інновації, інноваційний процес, організаційні форми підприємництва, аграрний сектор.

А.В. ЗАМРИГА,
соискатель, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики»

Предпринимательство как фактор стимулирования инновационных процессов в аграрном секторе

В статье исследована суть понятия «предпринимательство», приводятся основные позиции по данному вопросу разных ученых. Рассмотрены различные организационные формы предпринимательства, представленные в аграрном